

(א) ולפי שמים מלא כ"ג,
 (ב) [מספ' פ"ד הי"ב],
 (ג) [בכיתוב חז"ל: סנהדרין עד.
 פסחים דף כה., ד] (פסחים
 שם: סנהדרין שם. ודף עג.),
 (ד) [פסחים כה: ושם נטמן],
 (ה) [ג'ל נתן להלילו נבמשו כ"א
 בכל המקומות].

תורה אור השלם

1. והאבה את ה' אלדקיך
 בקבל לבקר ויבכל נפשך
 ובקבל מאדקי: דברים ו ה
 2. וְלַעֲבֹד לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר
 אֲשֶׁר לֹא צִוְּיָךְ הָאֱלֹהִים מִתּוֹ כִּי
 בְּאֲשֶׁר יִקְוֶה אִישׁ עַל רֵעֵהוּ
 וְיִרְצֵהוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:
 דברים כב כו

גליון הש"ס

גמ' השלמה דרבנן ליבא.
 עיין בתבואת דף ג ע"א מוס'
 ד"ה ונת מתיירס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפי שנה לנדיבין
 ולפי שמים לדברי תורה
 אלא לר' יוחנן קשיא: (ב) שם
 למה נאמר בכל נפשך אלא
 לומר לך אם יש לך אדם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפי שנה לנדיבין
 ולפי שמים לדבריה. י"ב
 פי' דלפי' הפי' דמתני' אכל
 מחנכין אותן לפני שנה וכו'
 אינו קאי על התלמוד וכו' על
 חינוך אלא קאי על השמעת
 ומן דעד לפי שנה של חיוב
 דאורייתא מחנכין אותו השנה
 השנייה משלימין לדבריהן
 ולפי שמים פי' ג"כ לפי
 חיוב דאורייתא מחנכין אותו
 השנייה משלימין לדבריהן
 והו' לנדיבין: [ב] שם סמוך
 לפירוק. פי' דמאי דקמי
 נמשנה שנה כו' אהתחלת
 ומן קאי ולא חמי לפני
 כו' אלא אימא מחנכין שנה
 סמוך לפרק שנה א"ל למה
 ושמים סמוך לפירוק שכן
 עשר ואחד עשר לנדיבין ושם
 ויחין משלימין מדאורייתא:

תוס' ישנים

בן שמונה בן תשע מחנכין
 ובריתוקות. (א"ל) [נסקה ל']
 דלמדין בניור פרק גמי
 שאלמן הריני מיר (נגלה)
 [כח, ב] גבי האיש מדיר את בנו
 בניור דר"ל דלמר כדי לחנכו
 בתלות, שן אין בחו' לא דבחו
 אין חיוב לתכנה. וי"ל דהתם לא
 איירי (דוקא אלא) [אלא דוקא]
 לענין מירוח אבל ודאי לענין
 שאר מלות חיוב לתכנה. וא"ת
 הא דלמדין בכל דוכתא קטן
 אוכל נבלות אין ב"ד מוזין
 להפרישו השתא מוכי מחנכין
 אפרושי מאיקורא מיבעיא.
 ואמר הי' אליעזר ממין
 דמיוך לא שייך אלא שיעשה
 מנהו ולא פרושי מאיקורא.

והא דקרינן הכא [מיתין] (כמה שמענו)
 [במה שמענו] אותו צדיק אין זה אפרושי מאיקורא שמפרישין אותו מלאכל אלא הוא חינוך
 שמחנכין אותו במנהג ונתינת את נפשומוס. וריבוי אומר דמיוך לא שייך אלא אכל, אבל כלס אמר לא שייך ביה חינוך, ולכך נמי אין
 מוהריל להפרישו. ומשנה דהילני המלכה שישבה היא וטבעה בנייה כוכבה, שמה הוא להסם] אב ונחם [ב], ואפילו לא היה להסם אב
 הימה מתחנכה לתורה בעולמה. מ"ר. חזון בע"ז ויג'יו עריות ושפיכות דמים. הקשה רבינו יתחק רבינו יעקב על הא דלמדין בריש
 מנחות גבי נעוטה שהיו [מוסרות] עמנו לפי שאסורות לנעולין ולדרושה להו' [ד]אונם שרי, ומה מועיל כי אונם שרי ואינה אסורה לנעלה,
 מ"מ יש לה למסור נפשה כדלמדין הכא. ואומר ר"מ דבעכו"ס לא שייך גילוי ערות דהא רחמנא אפקריה לרועיה דעובד כוכבים
 וכבהמה דמי דלמדין עמנו על (השואה) האטקה [ינמות גמ, א]. ומציא ראייה מדלמדין פרק בן סורר [סנהדרין עד, ב] והא
 אקמר פרהסיא וואי ולא פריך והרי אקמר גילוי עריות ארכא. ומי'הי' המיר רבינו יעקב בעכו"ס אחד שנה על בת ישראל תחת בעלה
 וגישה דשנמנה ושואה עכו"ס וחזרו ומתירו שיהא, והמיר רבינו יעקב לעכו"ס שנתגמר לשלטה, ואמר משום דרחמנא אפקריה
 לרועיה דעכו"ס ואינו אסורמא לשראל בעלה ולא שייך בהם) כשם אסורה לנעול כך אסורה לנעול. והקשה לו הי' יתחק בר' מרדכי על זה
 ועוד דלמדין ב"ד שני דכחוסו [ב], בן האשה שחבשה בדי עכו"ס ע"י נפשו אסורה לנעלה ואמרינן נמי ב"ק דמגילה [טו, א] [א] נאשר אצדתי אצדתי, נאשר (ש'אצדתי מבי' אפי' כך אצדתי מןך, שעד שפשוו בלאונם ונמה צרנו, וגם נוי פוסל לכוונה א"ע" דבהמה לא
 פסלה, כדנפקא לן בהצא על יבמתו [ינמות גט, ב] ובכמה דוכתי דלון זנות לבהמה, ש"מ מכל הי' דציאת עכו"ס אסרת. והא דלמדין דרחמנא אפקריה לרועיה דעכו"ס היינו דוקא לענין קורבה כדלמדין בפרק שטאין [ינמות גמ, א] דאפילו הס מאונס דמטיפה אחת הוא
 חשוי כנכרי. ועל השמיר לעכו"ס שנתגמר לישא אשתו קשה לרבינו מתימן כבטויה פירק ארוסה ושומרת יבם [גד, א] על ידי כל העריות מקינן וקאמרי' התם [ב, א] דלמי לרבינו אפילו עכו"ס. מיכה אומר רבינו (י"ב דלוי) [דל"ע א] הוה מהני כלן טעמא דגרי שמתגרי קטן
 שגלוי דמי ויחין זה הוינעל שנתאקרה לו אע"פ שאינו מועיל לפוטרו ממינה כשנה על אשת ישראל ונתגמר כדלמדין בפרק בן סורר [סנהדרין עד, ב]. והך קונוא דכחוסות מפרש רבינו הכי, ולירושל' לכו' דלאונם שרי ואין צריכות למקור עמנו כיון דלא עבדי מעשה, ולכפי לא
 פריך והא אקמר עריות הואי כיון דלא עבדו מעשה מכל מקום [בפרהסיא פ"ד לרעה למסור עמנה] הואיל ויחכא חילול השם בך, וכן פירש רש"י כאלן גרסתיין קאי גבי נערה המאורסה יהרג ואל יעבור, אבל הנערה לא דלא עבדה מעשה וראייה לדבר אקמר, ומשני

יום הכיפורים פרק שמיני יומא

פב.

**עין משפט
 גר מצוה**

גמ' א ב מיי פ"ב מהל'
 שמינת עשור ה' י סגמ
 לאוין סט טושי"ע ארוח סי'
 מרנע סעפי' ב:
 ג [מיי] שם הלכה ט טושי"ע
 א"ת סימן תריז סעפי' ב:
 ד [מיי] שם הלכה ח טושי"ע
 א"ת סימן תריז סעפי' ב:
 ה [מיי] פ"ד מהל' מ"א
 ה' י ד ופ"ב מהל'
 שמינת עשור הלכה ט סגמ
 לאוין סט טושי"ע ארוח סי'
 מרנע סעפי' ב:
 ו [מיי] פ"ה מהל' יקורי
 ה' י ד ופ"ב מהל'
 א [יב] אלפס כלן ויבסאה'
 ט"פ ח דף רעד:
 ב [ז ח מיי] פ"א מהל' רוצא
 ה' י ח י סגמ לאוין
 קסמ וסגמ ועשין עד:

מוסף רש"י

רשפיכות דמים. אמר רבנן
 לו הרוג שיהלל מתוך וחס
 ללו מיהרג (פסחים כה:).
 למה נאמר בכל מאדך.
 יאמר החביב משניין ודיו
 (שם כה:). לכך נאמר בכל
 מאדך. לפי ששלפמים שנה
 חביב ופעמים שנה חביב,
 לכך הולכתי שניין לומר
 אהוב את עולמך יותר מן
 החביב עליך (שם) לומר מה
 אהבתו מפניו לך יותר מכל
 החביב לך (סנהדרין עד). וכי
 מה ענין למדנו מרוצה
 לנערה המאורסה. לפטור
 את האחת לקאמר לה קיאל
 אין לנערה חטא מות כי כלשאר
 יקום א"ת, דמשמע פי' היכי
 דהתם חותם פטור הכי נמי
 פטורה (סנהדרין גמ). והלל
 פירש שם חותם פטור דבמני
 ולנערה לא מעשה דבר, אלא
 הרי זה בא ללמד ונמצא
 למד. ולמה שנה שנה גמ'
 ללמד כלן וממלא שיהקס כלן
 להיות למד ממנו, והכי קאמר
 כדלמא נעברה שניין שון
 נמו (שעריה דב) והיה כעם
 כהן, ולא נאמר והיה העם
 כהן (פסחים כה:). וממלא
 שנכנס כלן ללמד הימנה,
 כלומר נמלא חף למד, דמשום
 מיילא אחריתי אימקוס ומיביהו
 ילפי מהלדי (סנהדרין שם).
 יתח' להצילה בפשו. יתמן
 רשות לנארה שפוא רודף
 אחריה שפילנה ממנו נכפשו
 על רודף, דכתיב אין מושיע
 לה, הא אם יש לה מושיע
 צריך להושיעה בכל אפי' יוכל
 להליל באלמד מאכריזו יהרגו
 (פסחים שם).

רבינו חננאל

תינוקות אין מענין אותם
 ביום הכפורים אבל מחנכין
 אותן קודם שנה קודם
 שמים בשביל [שהיו] רגילין
 במצוה. אוקימנא בברייתא
 קודם שמים, קודם שנה
 בתולה. דייקא מהני' כרב
 הונא ורב נחמן דאמרי מבן ה'
 בן י"ב מחנכין אותן לשעות,
 בן י"ב וכן י"א משלימין
 מדרבנן, וכן י"ב משלימין
 מדאורייתא בתינוקות, ובינוני בן ט' וכן י"ב מחנכין אותן לשעות, והא דתני רבה בר
 שמואל מחנכין אותן שנה או שנתיים סמוך לפירוק, כשיני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [נדוכותיהו קימא לן דבתראי אינון.
 ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליבא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירוק משלימין
 מדאורייתא. ואקשינן עליה ממתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמירי ואינון בתראי קימא לן כוותיהו. ותרי חינוכי הוו, דתניא
 אייהו חינוך, היה רגיל לובל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותן בארבע, והשלמה נמי מדרבנן חינוך
 קרי ליה. עוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתיישב נפשה. ת"ר עוברת שהריחה בשר קדש או בשר חזיר ורחובין לה כוש
 ברטוב, נתיישרה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רטוב עצמה. לא נתיישרה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר
 שעומד בפני פיקוח חפש ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.

א"ל רב הונא ור'ב נחמן קשיא. ולא מני לשנויי דסמוך לפירוק
 ולהשלמת דדבריהם קאמר דסמוך לפירוק משמע פרק
 דגלות י"ב שנים ויום אחד לתינוקות וי"ג שנים ויום אחד לתינוק:
מ"ה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור.

פירש רש"י דלא גרס מיהרג דלאיה
 לא מחיבא למימסר נפשיה דקרקע
 עולם היא ובהא ניחא הא דצדקו פ'
 בן סורר (סנהדרין עד): פריך והא אקמר
 פרהסיא הואי ואמאי לא פריך והא
 ג"ע יירג ואל יעבור אפי' צניענא
 ולמאי דלא גרס מיהרג ניחא דלענין
 ג"ע ידע שפיר המקשה דמהני קרקע
 עולם אכל לענין פרהסיא דטעמא
 משום חילול השם לא אסיק אדעתיה
 דמהני ולהכי פריך והא אקמר
 פרהסיא הואי ומשני לענין פרהסיא
 נמי קרקע עולם הימה ומשני ותעד
 דלאיה דלא עבדה מעשה אין לה יהרג
 דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופיה דיהרג
 היינו משום דמאי חזית דלמא לידך
 סומק טפי וכו' וה"מ היכל דעניד
 מעשה אכל אי לא עבד מעשה כנון
 שרוי'ס להפילו על המינוק כדי להורגו
 ואס יעכז על ידס יהרגוהו וכל
 כי

[א] סמוך לפירוק ת"ש דתני רבה בר שמואל תינוקות אין מענין אותן ביוה"כ
 אבל ^ג מחנכין אותן שנה או שתיים סמוך לפירוק בשלמא לר' יוחנן ניהא אלא
 לרב הונא ולרב נחמן קשיא אמרי לך רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה
 ומי קרי לחינוך השלמה והא תניא י"א זה חינוך היה רגיל לאכול בשתי שעות
 מאכילין אותו לשלש בשלש מאכילין אותו בארבע אמר רבא בר עולא
 תרי חנוכי הוו: **בתנאי'** יעוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתיישב נפשה
 חולה מאכילין אותו י"ג בקיאיין ואם אין שם בקיאיין מאכילין אותו על פי
 עצמו עד שיאמר די: **גמ'** ת"ר יעוברת שהריחה בשר קודש או בשר חזיר
 תוחבין לה כוש ברטוב ומניחין לה על פיה אם נתיישרה דעתה מוטב ואם
 לאו מאכילין אותה רטוב עצמה ואם נתיישרה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
 אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח חפש יחין מע"ז וגילוי
 עריות ושפיכות דמים ע"ז מולן דתניא י"ג ר"א אומר אם נאמר יבכל נפשך למה
 נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך (ט) אם
 יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש
 לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאדך גילוי עריות
 ושפיכות דמים מנא לן דתניא י"ב רבי אומר כ"י כאשר יקום איש על רעהו ורצחו
 נפש בן הדבר הזה וכי מה ענין למדנו מרוצה לנערה המאורסה אלא י"ג ה"ז
 בא ללמד ונמצא למד מה נערה המאורסה יניתן להצילה בנפשו ה"א אף
 רוצח י"ב (כו') מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור
 הרוצח

אמר לך רבי יוחנן.
 לא תתני לפני שנה דמשמע שמים ולפני שנה שנים סמוך לפרק' בחולה ושמים לנדיבין: **שם** תאמר דהא
רבה בר שמואל שנה או שמים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שמים: **לר' יוחנן ניהא**. ומוקי לה שנה לחולה ושמים לנדיבין:
אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא. דהא חינוך לשעות הוא ופחות שצחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי דהא אמר רב הונא צחינוקת
 חולה שמחנכין אותה צעשירית וצרייתא קמי גדול שצחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקסיי השלמה**. דדבריהם ולידין נמי השלמה
 דדבריהם שמים לנדיבין לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **בתנאי'** עוברת שהריחה. העובר מניח ריח תבשיל והוא מתאווה לו ואם אינה
 אוכלת שניהו מסוכנין: **ע"פ בקיאיין**. אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ'** **כוש**. פלך תוחבין לה כוש ברטוב של אותו
בשר ומוצאתו: **למה נאמר בכל מאדך וכו'**. יאמר החביב שזהו וכי"ש שאינו חביב: **כי כלשאר יקום**. צנערה המאורסה כתיב: **מה למדנו מרוצה**
לנערה המאורסה. שהוא כמשפט הרואה כן משפט הדבר הזה: **מה נערה המאורסה יניתן להצילה** מצעילת זו בנפשו של צועל
 זה להורגו עד שלא דא עליה כדכתיב אין מושיע לה, והא יש מושיע וישיענה בכל ילידי תשועה: **רוצה יהרג ואל יעבור**. אם
 אמרו לו הרוג חביבך ואם לאו אהרוג אותך יירג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף נערה המאורסה**. אם יאמרו צעול ארוסת חביבך
 או מיהרג יהרג ואל יעבור אכל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא אינה עושה כלום דקרקע עולם צעלמא היא וראייה לדבר אקמר:

מדרבנן, וכן י"ב משלימין
 מדאורייתא בתינוקות, ובינוני בן ט' וכן י"ב מחנכין אותן לשעות, והא דתני רבה בר
 שמואל מחנכין אותן שנה או שנתיים סמוך לפירוק, כשיני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [נדוכותיהו קימא לן דבתראי אינון.
 ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליבא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירוק משלימין
 מדאורייתא. ואקשינן עליה ממתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמירי ואינון בתראי קימא לן כוותיהו. ותרי חינוכי הוו, דתניא
 אייהו חינוך, היה רגיל לובל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותן בארבע, והשלמה נמי מדרבנן חינוך
 קרי ליה. עוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתיישב נפשה. ת"ר עוברת שהריחה בשר קדש או בשר חזיר ורחובין לה כוש
 ברטוב, נתיישרה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רטוב עצמה. לא נתיישרה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר
 שעומד בפני פיקוח חפש ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.

בתנאי' אין מענין אוקסן. אין חייבין למנוע מהן מלאכל: **מחנכין**
אוקסן. לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירוק פירוק הוי
 בן שלש עשרה לנדיבין וארבע עשרה לזכר שדך תינוקות להציא
 שתי עשרות בשמים עשרה ויום אחד דהיינו צמון שנת י"ג והיא
 פירקה לעונשין ותינוק צי"ג ויום אחד
 נמלא שנת י"ד פירקו לעונשין ושנת י"ג
 היא שנה הסמוכה לפירוק ושנת י"ב
 היא שנה לפני שנה הסמוכה לפירוק:
או לפני שתי שנים. שהיא לפני שתי
 שנים סמוך לפירוק דהיינו שלש שנים
 לפני פירוק ובגמרא פריך השתא לפני
 שמים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכין
 לפני שנה דהיינו שמים מיבעיא:
גמ' **בחולה**. כחוש ותשוש כח:
אמר רב הונא בן שמונה.

לנדיבין שצנעה שמהו וינכסת לתע
 ובתינוקת דמסויים מילמיה דהוי שנת
 תשע ארבע שנים לפני פירקה: **וכן**
תשע. לחולה שצנעה שנת תשע
 וינכסה לתוך עשר דהיינו ג' שנים
 לפני פירקה מחנכין לשעות: **בן עשר**.
 לנדיבא שצנעה עשר וינכסה לחוד
 עשר ובן אחת עשרה לתינוקת חולה
 וינכסה לצי"ב משלימין מדרבנן בן י"ב
 וינכסה לצי"ג משלימין מדאורייתא שהיא
 פירקן בתינוקת הצריחה והחולה שות
 צו: **וכן נחמן אומר וכו'**. לא פליג
 רב נחמן אדרב הונא אלא מר פירש
 מיילא דתינוקת ומר פירש מיילא דתינוק:
מן. מתכנין אותו לשעות לפני שנה
 דהיינו שתי שנים ולפני שמים דהיינו
 שלש צעלמא לרב נחמן ולרב הונא
 דלמאי איהא השלמה מדרבנן
 דקאמרי אע"ג דלדידהו זה חינוך
 הצריח ארבע שנים מני לתרו' למתני'
 כולה בחולה וה"ק מחנכין אותו לשעות
 שתי שנים לפני השלמת דבריהם שם
 שלש לפני השלמת דר"ת דקאמרי רב
 הונא דשנה עשירית מחנכין את
 התינוקת החולה לשעות שהיא לפני
 שנה הסמוכה לפרק השלמת דבריהם
 שהיא בשנת י"ב לחולה דהיינו לפני
 שמים הסמוכים לפרק דאורייתא: **אלא**
לר' יוחנן קשיא. לדידה לא מיתוקמא
 מתימין כלל דהא אמרינן השלמה
 קמי כדאוקימנא אליבא דרב הונא
 רב נחמן ורישא בחולה ויפסא צבריא

כדאוקימא רב חסדא נמי לא תוקמא
 לא תתני לפני שנה דמשמע שמים ולפני שנה שנים סמוך לפרק' בחולה ושמים לנדיבין: **שם** תאמר דהא
רבה בר שמואל שנה או שמים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שמים: **לר' יוחנן ניהא**. ומוקי לה שנה לחולה ושמים לנדיבין:
אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא. דהא חינוך לשעות הוא ופחות שצחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי דהא אמר רב הונא צחינוקת
 חולה שמחנכין אותה צעשירית וצרייתא קמי גדול שצחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקסיי השלמה**. דדבריהם ולידין נמי השלמה
 דדבריהם שמים לנדיבין לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **בתנאי'** עוברת שהריחה. העובר מניח ריח תבשיל והוא מתאווה לו ואם אינה
 אוכלת שניהו מסוכנין: **ע"פ בקיאיין**. אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ'** **כוש**. פלך תוחבין לה כוש ברטוב של אותו
בשר ומוצאתו: **למה נאמר בכל מאדך וכו'**. יאמר החביב שזהו וכי"ש שאינו חביב: **כי כלשאר יקום**. צנערה המאורסה כתיב: **מה למדנו מרוצה**
לנערה המאורסה. שהוא כמשפט הרואה כן משפט הדבר הזה: **מה נערה המאורסה יניתן להצילה** מצעילת זו בנפשו של צועל
 זה להורגו עד שלא דא עליה כדכתיב אין מושיע לה, והא יש מושיע וישיענה בכל ילידי תשועה: **רוצה יהרג ואל יעבור**. אם
 אמרו לו הרוג חביבך ואם לאו אהרוג אותך יירג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף נערה המאורסה**. אם יאמרו צעול ארוסת חביבך
 או מיהרג יהרג ואל יעבור אכל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא אינה עושה כלום דקרקע עולם צעלמא היא וראייה לדבר אקמר:

מדרבנן, וכן י"ב משלימין
 מדאורייתא בתינוקות, ובינוני בן ט' וכן י"ב מחנכין אותן לשעות, והא דתני רבה בר
 שמואל מחנכין אותן שנה או שנתיים סמוך לפירוק, כשיני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [נדוכותיהו קימא לן דבתראי אינון.
 ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליבא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירוק משלימין
 מדאורייתא. ואקשינן עליה ממתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמירי ואינון בתראי קימא לן כוותיהו. ותרי חינוכי הוו, דתניא
 אייהו חינוך, היה רגיל לובל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותן בארבע, והשלמה נמי מדרבנן חינוך
 קרי ליה. עוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתיישב נפשה. ת"ר עוברת שהריחה בשר קדש או בשר חזיר ורחובין לה כוש
 ברטוב, נתיישרה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רטוב עצמה. לא נתיישרה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר
 שעומד בפני פיקוח חפש ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.